

Állásfoglalás a fogyasztók részére áru megvásárlásához biztosított részletfizetési lehetőség megítéléséről

A Kérelmező állásfoglalás iránti kérelemmel (**Beadvány**) fordult a Magyar Nemzeti Bankhoz (**MNB**) a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (a továbbiakban: Fhtv.) hatályával összefüggésben, az MNB iránymutatását kérve abban a kérdésben, hogy a törvény hatálya alá tartozik-e az olyan ügylet, amelyben a fogyasztó áru vételárát kamat megfizetése mellett részletekben fizeti meg a kereskedő számára.

I. A Beadványban vázolt tényállás és a Kérelmező álláspontja

A Beadványban foglaltak szerint egy magyarországi székhellyel rendelkező gazdasági társaság (a továbbiakban: Társaság) ingó dolgot kíván értékesíteni fogyasztónak minősülő lakossági ügyfelek (a továbbiakban: Vásárló) részére oly módon, hogy a Vásárlók a vásárlás időpontjában nem fizetnék ki a teljes vételárát, hanem azt későbbi időpontokban, részletekben egyenlítenék ki. Az áru vételárának részletekben történő megfizetése során a Vásárlók a Társaság részére kamatot fizetnének, melynek mértéke az áru értékéhez képest nem lenne aránytalanul magas, és nem haladná meg az áru piacán szokásos, átlagos áruhitel kamatát. A Társaság a Vásárló részére a vásárlás időpontjában átadná az árut, annak tulajdonjoga átszállna a Vásárlóra.

A Beadványban kifejtett álláspont szerint a Társaság és a Vásárlók között a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:215. §-a szerinti adásvételi szerződés, azon belül a Ptk. 6:227. §-a szerinti részletvételre vonatkozó szerződés jön létre.

A Ptk. – Beadványban hivatkozott – 6:389. § (2) bekezdése szerint a kölcsönszerződés szabályait kell megfelelően alkalmazni minden olyan esetben, amikor az egyik fél által nyújtott szolgáltatás megelőzi a másik fél által nyújtandó pénzzolgáltatást, ebből következően részletvétel esetén, mivel az áru tulajdonjogának átruházása időben megelőzi az ellenérték megfizetését, az adásvételre a kölcsönszerződés szabályait alkalmazni kell.

Ugyanakkor a Beadványban rögzítettek szerint a megállapodás adásvételi szerződésnek való minősítésén sem a részletvétel jelleg, sem a részletfizetési kedvezmény ellenértékeként fizetendő kamat kikötése nem változtat, és a Ptk. 6:389. § (2) bekezdése szerinti utaló szabály sem minősíti át a szerződést kölcsönszerződéssé, miután a felek szándéka dolog tulajdonjogának szerzésére és átruházására irányul, nem pedig pénzkölcsön nyújtására.

A Társaság és a Vásárlók között a halasztott fizetésre vonatkozó megállapodás az áru adásvételére megkötött szerződéssel jön létre, az adásvételre tekintettel, így a Beadványban kifejtett álláspont szerint az ügylet – arra is figyelemmel, hogy a Vásárló által fizetendő kamat kizárólag a részletvételi kedvezmény ellentételezéséül szolgál, és annak mértéke nem haladná meg az áru piacán szokásos, átlagos áruhitel kamatát – kereskedelmi kölcsönnek minősül, ami a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) 6. § (5) bekezdés b) pontja értelmében nem minősül pénzkölcsön nyújtásának.

A Beadványban megfogalmazott álláspont szerint – minthogy az Fhtv. 1. § (1) bekezdése értelmében a törvényt a fogyasztónak nyújtott hitelre kell alkalmazni, amit az Fhtv. értelmező rendelkezései a Ptk. szerinti hitel-, illetve kölcsönszerződés alapján nyújtott szolgáltatásként definiálnak – az Fhtv. hatálya nem terjed ki a szóban forgó jogviszonyra. A Kérelmező hangsúlyozta, annak megítélése, hogy valamely szerződés alapján nyújtott szolgáltatás az Fhtv. hatálya alá tartozik-e a Ptk. alapján dönthető el, mivel az Fhtv. 3. § 9. pontjában foglalt – a hitelszerződés Fhtv. alkalmazásában irányadó meghatározását rögzítő – értelmező rendelkezés a Ptk. szerinti hitel- és kölcsönszerződésre hivatkozik. A Ptk. 6:382 § (1) bekezdése szerint hitelszerződés alapján a hitelező hitelkeret rendelkezésre tartására, és a rendelkezésre tartott összeg erejéig kölcsönszerződés, kezességi szerződés, garanciaszerződés vagy egyéb hitelművelet végzésére vonatkozó más szerződés megkötésére, az adós díj fizetésére köteles. A Ptk. 6:383. §-a szerint kölcsönszerződés alapján a hitelező meghatározott pénzüsszeg fizetésére, az adós a pénzüsszeg szerződés szerinti későbbi időpontban a hitelezőnek történő visszafizetésére és kamat fizetésére köteles. A Beadványban foglaltak szerint a Társaság és a Vásárló viszonyában sem hitelkeret rendelkezésre tartására, sem pénzkölcsön nyújtására nem kerül sor. A Kérelmező hangsúlyozta, hogy a Társaság nem vállalja, hogy pénzüsszeget fizet a Vásárló részére, ilyen kötelezettsége nincs, a felek szándéka kizárólag a dolog tulajdonjogának adásvétel jogcímén való átruházására irányul, nem pedig kölcsön nyújtására.

A Beadványban rögzített álláspont szerint, ha elfogadnánk, hogy a Ptk. 6:389. § (2) bekezdése szerinti utaló szabály minden részletvételt átminősít kölcsönszerződéssé, akkor az Fhtv.-t minden részletvételre alkalmazni kellene, ami nem lehetett jogalkotói szándék.

A Kérelmező álláspontja szerint a Beadvány szerinti esetkör azért sem tartozhat az Fhtv. hatálya alá, mert az Fhtv. 3. § 9. pontja kifejezetten kiveszi az Fhtv. alkalmazási köréből a részletfizetés mellett történő termékértékesítést. Az a szándék, hogy az áru értékesítésére vonatkozó részletfizetési megállapodás nem tartozik a pénzügyi ágazati szabályozás alá, egyértelműen kitűnik az Fhtv. alapjául szolgáló európai uniós szabályozásból is. A fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2008/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: 2008/48/EK irányelv) 3. cikk c) pontja szerint a hitelmegállapodás olyan megállapodás, amely alapján a hitelező a fogyasztónak hitelt nyújt vagy annak nyújtására ígéretet tesz halasztott fizetés, kölcsön vagy más, ezekhez hasonló pénzügyi megoldás formájában, azon megállapodások kivételével, amelyek folyamatos szolgáltatásnyújtásra vagy ugyanolyan jellegű áruk ugyanolyan mennyiségben történő folyamatos értékesítésére vonatkoznak, és amelyek esetében a fogyasztó az ilyen szolgáltatásokért vagy árukért azok rendelkezésre bocsátása időtartama alatt részletekben fizet.

A Beadványban foglaltak szerint az, hogy az Fhtv. 3. § 9. pontjának kivételszabálya a termék értékesítéséről szól, egyértelműen jelzi, hogy az olyan szerződések, amelyeknél a szerződés tárgya dolog átruházása és nem pénzügyi szolgáltatás, valamint annak későbbi időpontban történő visszafizetése, kívül esnek az Fhtv. hatályán.

II. Jogkérdés

A Beadványban foglaltakkal összefüggésben az alábbi jogértelmezési kérdés merül fel:

Az Fhtv. hatálya alá tartozik-e a fogyasztónak áru megvásárlásához biztosított olyan halasztott fizetési lehetőség (kereskedelmi kölcsön), amely esetében a fogyasztó a vételár részletekben történő megfizetése során a részletvételi kedvezmény ellentételezéséül kamatot fizet az árut üzleti tevékenysége keretében értékesítő eladónak?

III. Az MNB álláspontja

A Beadványban foglaltakkal összefüggésben az MNB az alábbi álláspontot alakította ki:

Az Fhtv. 1. § (1) bekezdése értelmében a törvény rendelkezéseit a fogyasztónak nyújtott hitelre kell alkalmazni.

Az Fhtv. 1. § (2) bekezdés c) pontja szerint nem kell alkalmazni e törvény rendelkezéseit az olyan hitelre, amellyel kapcsolatban a fogyasztó hitelkamatot és egyéb ellenszolgáltatást nem köteles fizetni.

Az Fhtv. 3. § 8. pontja szerint hitel alatt a hitelszerződés alapján nyújtott szolgáltatást, valamint az értékpapír kibocsátása mellett nyújtott zálogkölcsönt kell érteni. Az Fhtv. 3. § 9. pontja értelmében hitelszerződés a Ptk.-ban meghatározott hitelszerződés és kölcsönszerződés, ide nem értve az olyan szerződést, amely alapján folyamatos szolgáltatásnyújtás vagy azonos termék azonos mennyiségben történő értékesítése ellenében a fogyasztó részletfizetést teljesít.

A Hpt. 6. § (5) bekezdés b) pontja értelmében nem minősül pénzkölcsön nyújtásának az egymással áruszállítási vagy szolgáltatási jogviszonyban álló vállalkozások vagy természetes személyek által e jogviszonyra tekintettel adott halasztott fizetés vagy előleg (kereskedelmi kölcsön), ide nem értve a pénzügyi intézmény által kötött ilyen ügyleteket.

Az MNB osztja azon álláspontot, miszerint a felmerült jogértelmezési kérdés megválaszolásához a Társaság és a Vásárló között létrejövő szerződés jogi természetének vizsgálata szükséges.

A Beadványban vázolt tényállás szerint a Társaság az értékesített áru tulajdonjogát a vételár teljes egészének megtérítését megelőzően a Vásárlóra átruházza. Elfogadva, hogy a Vásárló által fizetendő kamat a részletekben történő megfizetés ellentételezését szolgálja, és annak mértéke nem haladja meg az áru piacán szokásos, átlagos áruhitel kamatát, az MNB osztja azon álláspontot, hogy a Társaság és a Vásárló közötti ügylet a Hpt. 6. § (5) bekezdés b) pontjában meghatározott kereskedelmi kölcsönnek tekinthető. Az MNB egyetért azzal is, hogy a felek között a Ptk. 6:227. § szerinti részletvétellel irányuló szerződés jön létre, amely jogviszonyra a Ptk. 6:389. § (2) bekezdése is irányadó.

A Ptk. 6:389. § (2) bekezdése értelmében a kölcsönszerződés szabályait megfelelően alkalmazni kell minden olyan esetben, amikor az egyik fél által nyújtott szolgáltatás megelőzi a másik fél által nyújtandó pénzzolgáltatást, vagy az ellenérték megfizetése megelőzi a főszolgáltatás teljesítését.

A Ptk. hivatkozott – a két fél teljesítésének időbeli elválása esetére a kölcsönszerződés szabályainak alkalmazását előíró – rendelkezéséhez kapcsolódó Nagykomentár a következőket rögzíti:

„Hitelről beszélünk tág értelemben minden olyan jogviszony esetén, amikor a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás időben elválik egymástól. [...] Hiteljogviszony jön létre, ha a fogyasztó a fogyasztási cikk vételárát részletfizetéssel egyenlíti ki, ha az eladó halasztott vételárfizetést engedélyez a vevőjének, vagy ha a vevő a vételár egy részét előlegként fizeti meg úgy, hogy a megvett dolog tulajdonjoga nem száll át rá. A Ptk. az ilyen hiteljogviszonyokra a kölcsön szabályait rendeli alkalmazni. Ez a szabályozás bizonyos elemeiben már az 1959-es Ptk.-ban is felfedezhető. A részletvétel szabályai éppen a hitelezési elemből fakadóan biztosítják az eladó számára az elállás vagy a részletfizetési kedvezmény megvonásának a jogát a vevő késedelme esetére. A tárgyalat rendelkezés alkalmazásában azt a felet, aki a megállapodás alapján előre köteles a maga szolgáltatását teljesíteni, hitelezőnek, azt a felet pedig, aki az előleget vagy fizetési haladékat kapja, adósnak kell tekinteni.”

A Társaság és a Vásárló között tehát a Beadvány szerinti tényállásban egy hiteljogviszony is létrejön, amelyre figyelemmel vitatható az az álláspont, miszerint a felek között kizárólag adásvételi szerződés – azon belül részletvételre irányuló megállapodás – jönne létre. A Beadványban vázolt konstrukció esetében a felek üzleti szándéka nem csupán az áru tulajdonjogának átruházására terjed ki, hanem a részletekben fizetendő vételár tekintetében üzleti kamat fizetése ellenében adott halasztott fizetési lehetőség biztosítására is, megállapodásuk ennek megfelelően vegyesen, mindezen elemeket tartalmazza.

A bírói gyakorlatban is található példa hasonló ismérvekkel bíró megállapodás vegyes szerződéskénti minősítésére. A BDT2000. 206. számon közzétett ügyben a másodfokon eljáró bíróság a részletvételi konstrukcióban értékesített személygépkocsira létrejött szerződés jogi természetét kapcsán úgy foglalt állást, hogy a felek között olyan részletvételi megállapodás jött létre, ahol az egyes részletek nem csupán a vételár időarányos részét, hanem a kereskedelmi kölcsön után számított üzleti kamatot is tartalmazták, vagyis a felek között kölcsönszerződéssel vegyes adásvételi szerződés jött létre.

Az Fhtv. 3. § 9. pontjában kivételként szereplő – tehát a törvény alkalmazásában hitelszerződésnek nem tekinthető – szerződések kapcsán hangsúlyozandó, hogy a kivétel szabály a folyamatos szolgáltatásnyújtást, illetve azonos termék ismétlődő – azonos mennyiségben történő – értékesítését említi, vagyis az a felek közötti tartós jogviszonyt feltételez (és annak keretében több termék értékesítését), amely a Beadványban vázolt esetben – a rendelkezésre bocsátott információk alapján – a felek között nem áll fenn. Megjegyzendő továbbá, hogy maga az értelmező rendelkezésen belüli kivétel is arra utal, hogy a jogalkotó a Ptk. szerinti kölcsönszerződésnek tekintette a fent említett olyan szerződést, amely alapján a fogyasztó valamely termék ellenértékét részletfizetéssel teljesíti, ellenkező esetben annak kivételkénti szabályozása indokolatlan lenne.

Némileg eltérő megfogalmazással ugyan, ám a hitelmegállapodásnak minősülő halasztott fizetés, illetve a kivételek tekintetében egyaránt azonos tartalmú szabályozást rögzít a 2008/48/EK irányelv – Beadványban idézett – 3. cikk c) pontja is. Az irányelv rendelkezéseit átültető törvény a szabályozás hatályát nem szűkíti – nem is szűkítheti – le. Az Fhtv. hatályát kijelölő rendelkezések a 2008/48/EK irányelv rendelkezéseivel, fogalmi rendszerével összhangban értelmezendők.

Az MNB nem osztja azon álláspontot sem, miszerint annak elfogadása, hogy a Ptk. 6:389. § (2) bekezdése alapján valamennyi részletvétel kölcsönszerződésnek tekintendő, azt is jelentené, hogy valamennyi részletvétel esetén alkalmazni kellene az Fhtv. előírásait. A Ptk. 6:383. §-a szerint a kölcsönszerződésnek lényegi eleme az adós kamatfizetési kötelezettsége, kamat kikötésétől azonban a felek el is tekinthetnek. Az Fhtv. 1. § (2) bekezdés c) pontja értelmében a törvény nem alkalmazandó az olyan hitelre, amellyel kapcsolatban a fogyasztó hitelkamatot és egyéb ellenszolgáltatást nem köteles fizetni, a kamat kikötése nélküli részletvételre tehát az Fhtv.-t nem kell alkalmazni.

A fentiek alapján rögzíthető, hogy árut üzleti tevékenysége keretében értékesítő eladó által fogyasztó számára biztosított minden olyan halasztott fizetési lehetőség (kereskedelmi kölcsön) esetén, amely kapcsán a fogyasztó a részletvétel ellentételezéseként kamatot, díjat köteles fizetni – és a felek között nem áll fenn az Fhtv. 3. § 9. pontja szerinti tartós jogviszony – az Fhtv. rendelkezései alkalmazandók. Ezt az álláspontot tükrözi egyebekben az Fhtv. 1. §-ához fűzött indokolás és a teljes hiteldíj mutató meghatározásáról, számításáról és közzétételéről szóló 83/2010. (III. 25.) Korm. rendelet (a továbbiakban: THM rendelet) is.

Az Fhtv. 1. §-ához fűzött indokolás rögzíti, hogy a törvény hatálya főszabályként a fogyasztónak nyújtott hitelre terjed ki, függetlenül attól, hogy azt a hitelező pénzügyi szolgáltatásként nyújtja-e vagy nem. Hangsúlyozandó, hogy a nem pénzügyi intézmény által történő hitelnyújtás – amennyiben e tevékenységet üzletszerűen végzik – csak kereskedelmi kölcsön lehet.

A THM rendelet szabályozást tartalmaz a kereskedelmi kölcsönök teljes hiteldíj mutatójának a meghatározására is. A THM rendelet 3. § (3) bekezdés e) pontja rögzíti, hogy kereskedelmi kölcsön esetén a THM számításánál nem vehető figyelembe a fogyasztó által a termékek vagy szolgáltatások megvételéért fizetett – a vételáron felüli – díj függetlenül attól, hogy készpénzzel vagy hitelből fizeti. A THM rendelet hatálya tehát kiterjed a kereskedelmi kölcsönre, ami – figyelemmel arra, hogy a THM rendelet az Fhtv. egyik végrehajtási rendelete – ugyancsak alátámasztja, hogy az Fhtv. hatálya kiterjed a kereskedelmi kölcsönre.

Végezetül megjegyzendő, hogy a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 39. § (2) bekezdése értelmében az MNB látja el a 4. § (9) bekezdésében meghatározott feladatkörében a kereskedelmi kölcsönt nyújtó hitelező felügyeletét a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló törvény hatálya alá tartozó tevékenysége tekintetében. Ezen rendelkezés is a fentiek szerinti értelmezést igazolja, mivel csak akkor tekinthető normatív tartalommal bíró szabályként, ha az Fhtv. hatálya kiterjed azon halasztott fizetésekre is, amely kapcsán az eladóval tartós jogviszonyban nem álló vevő a részletvétel ellentételezéseként kamatot, díjat köteles fizetni.

Budapest, 2023. november 28.